

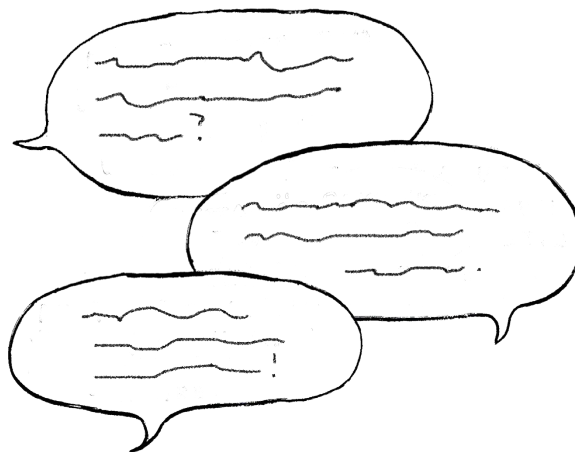
Arbetstider förr och nu

– en presentation från Arena skolinformation

Diskutera

Vilka tror ni är de viktigaste skillnaderna mellan arbetstiderna idag och för 150 år sedan?

Tolv timmars arbetsdag och barnarbete

Under 1800-talet fanns ingen generell reglering av arbetstiden. Många jobbade tio till tolv timmar alla dagar i veckan och det var vanligt med barnarbete. Det var i praktiken olagligt att vara arbetslös – då kunde man gripas för brottet lösdriveri.

Gjuteriet på J och C G Bolinders mekaniska verkstad 1910.
Foto: Bolinders arkiv hos centrum för näringslivshistoria

Krav på åtta timmars arbetsdag

I slutet av 1800-talet flyttade många från landet till staden för att jobba i fabriker. Arbetet där var ofta tungt och slitigt med dåligt betalt. Möjligheterna att påverka sin situation var väldigt små.

Arbetarna bildade fackföreningar och krävde bättre arbetsvillkor, högre löner, betald semester och åtta timmars arbetsdag.

Strejkande i Lill-Jansskogen underorstrejken 1909.
Foto: Stockholms stadsmuseum.

Uppdelning mellan arbete och fritid

Under den här tiden skapades en tydlig gräns mellan arbete och fritid, vilket inte hade funnits tidigare. I bondesamhället varierade arbetstiderna beroende på säsong och uppgifter.

Lagen om 48 timmars arbetsvecka

1920 kom lagen om 48 timmars arbetsvecka. Det innebar att man arbetade åtta timmar om dagen, måndag till lördag.

Arbetstiden regleras för fler grupper

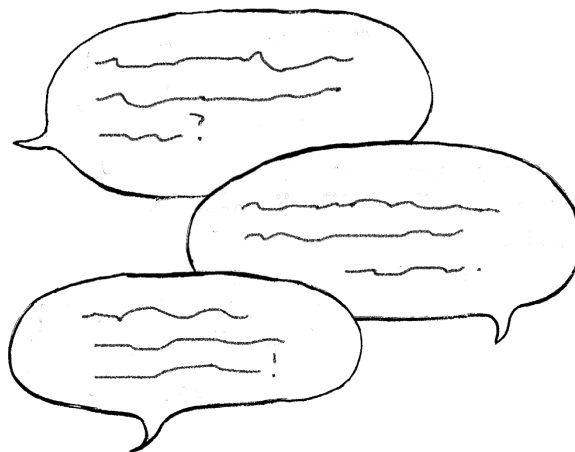
1944 kom en lag som reglerade arbetstiden även för tjänstemän, lantbrukare och hembiträden.

Diskutera

Varför tror ni lantbrukare, tjänstemän och hembiträden fick reglerade arbetstider 24 år senare än andra yrkesgrupper?

Semesterlagen

1938 infördes Sveriges första semesterlag med två veckors semester.

1951 infördes en tredje semestervecka, och 1963 infördes en fjärde semestervecka.

1978 infördes nuvarande semesterlag med fem veckors semester och rätt till fyra veckors sammanhängande semester på sommaren.

Fler semesterdagar i många kollektivavtal

Ett kollektivavtal är ett avtal mellan fack och arbetsgivare om till exempel löner, arbetstider, semester, pensioner och försäkringar.

På många arbetsplatser finns kollektivavtal med längre semester. Många tjänstemän har sex veckors semester, och statligt anställda över 40 år har sju veckors semester.

En del kollektivavtal gör det möjligt att få fler semesterdagar om man avstår från andra förmåner.

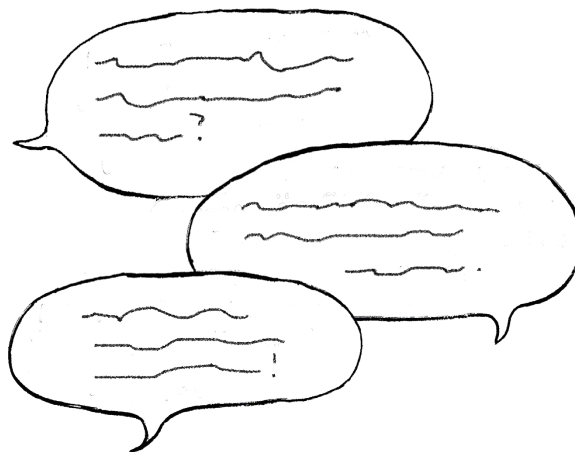

Diskutera

Hur tycker ni att ett bra system för semester ser ut?

Behöver olika grupper olika mycket semester?

Är det bra att kunna byta semester mot andra förmåner?

Nuvarande arbetstidslagstiftning

1971 avskaffades arbete på lördagar.

1973 infördes den nuvarande arbetstidslagen som säger att arbetstiden är 40 timmar i veckan. Alla anställda har även rätt till 30 minuters lunchpaus varje dag och paus var femte timme.

2003 kom EU:s arbetstidsdirektiv, som säger att alla som arbetar i EU har rätt till dygnsvila på minst 11 timmar per dygn.

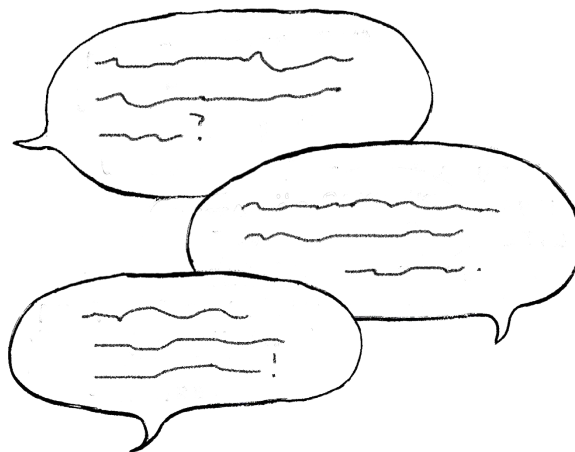

Diskutera

Vad tror ni är de viktigaste orsakerna till att det infördes fler semesterveckor?

Vad tror ni är de viktigaste orsakerna till att arbete på lördagar togs bort?

Hur tror ni argumenten för och emot dessa förändringar såg ut?

Särskilda arbetstider för unga

För unga gäller särskilda regler kring arbetstider.

Om du är under 16 år får du jobba två timmar på skoldagar och sju timmar per dag på lov och helger.

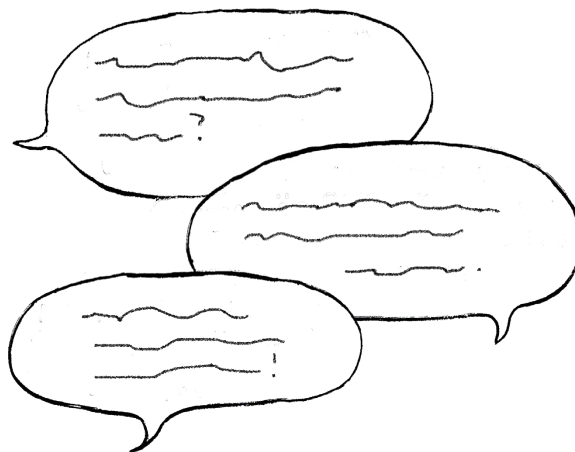
Om du är 16–18 år får du arbeta åtta timmar per dag och 40 timmar i veckan om det inte hindrar din skolgång. Du ska ha 12 timmars dygnsvila, två dagar ledigt per vecka och du får inte jobba på natten.

Diskutera

Varför tror ni att det finns särskilda regler om arbetstider för unga?

Arbetsplatser med kortare arbetstid

På vissa arbetsplatser har fack och arbetsgivare förhandlat fram kollektivavtal med kortare arbetstid än 40 timmar i veckan.

Ett exempel är kollektivavtalen för anställda inom industri som arbetar skift och natt.

Varierade arbetstider inom gigeekonomin

Inom gigeekonomin är du oftast inte anställd utan anlitas som egenföretagare eller genom ett egenanställningsföretag för att lösa en specifik uppgift. Detta gör att arbetstiderna kan variera väldigt mycket.

Arbetstider för taxichaufförer

“Chaufförerna som arbetar för app-företag som Uber och Bolt måste arbeta väldigt långa pass för att få ihop en rimlig dagsinkomst. Ibland upp till 17 timmar per dag, sju dagar i veckan.”

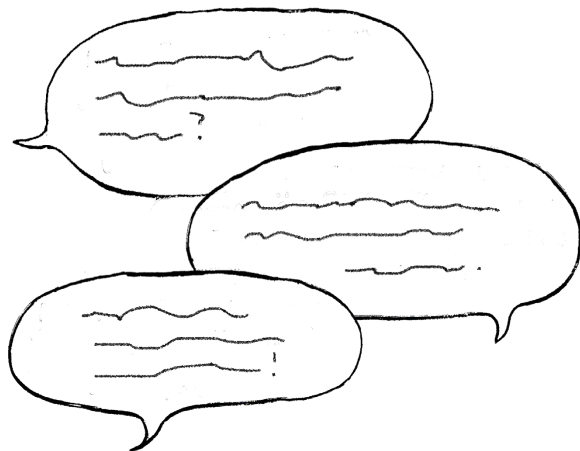
/Omid Sakhdari, taxichaufför och ordförande för Taxiunionen, en förening som arbetar för bättre arbetsvillkor i taxibranschen.

Du kan läsa hela intervjun med Omid och andra uppdragstagare i materialet Entreprenörskap – en praktisk handbok, andra utgåvan.

Diskutera

Hur mycket skulle du jobba om du fick bestämma helt själv? Vad skulle du göra med tiden som du inte arbetade?

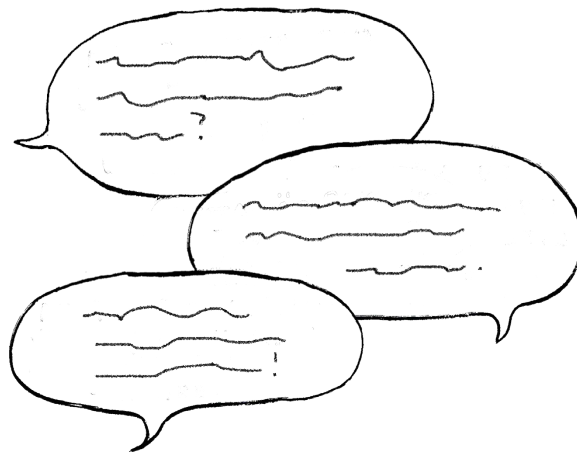
Vad är viktigast för dig, kort arbetstid eller hög lön?

Tycker du att det är viktigt med en tydlig gräns mellan arbete och fritid?

Diskutera

Vilka skulle vara de största fördelarna och nackdelarna med att göra en generell minskning av arbetstiden i hela samhället?

Övning – fyra hörn

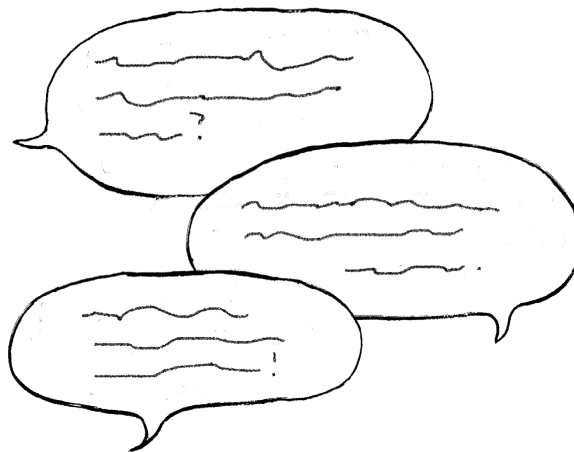
Ställ dig i det hörn som stämmer bäst in på hur du tycker.

Prata med dem i samma hörn.

Alla hörn berättar vad de pratat om.

De som vill får byta hörn.

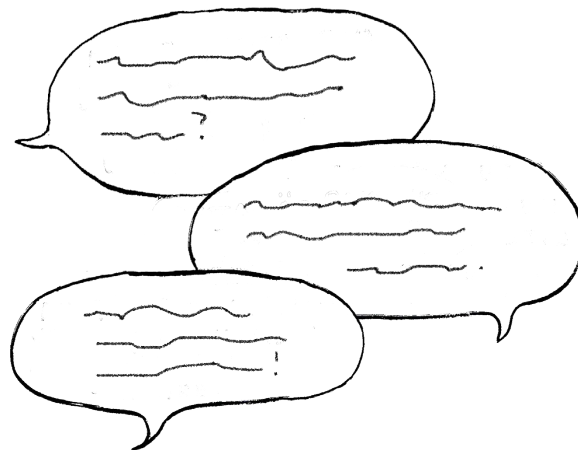
Diskussion.

Vad är det viktigaste för att trivas på jobbet?

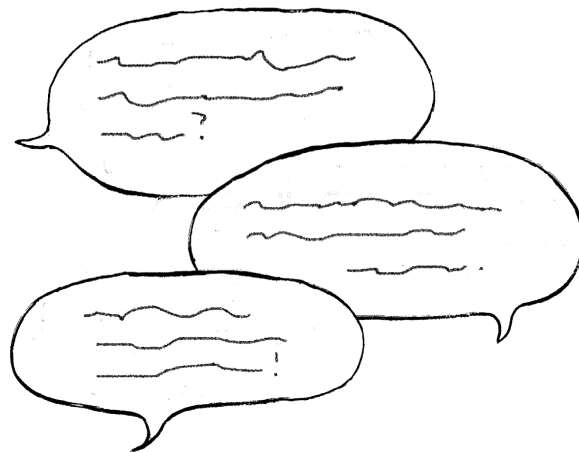
1. lönen
2. arbetstiderna
3. arbetsuppgifterna
4. något annat.

Vem har störst ansvar för att folk har det bra på jobbet?

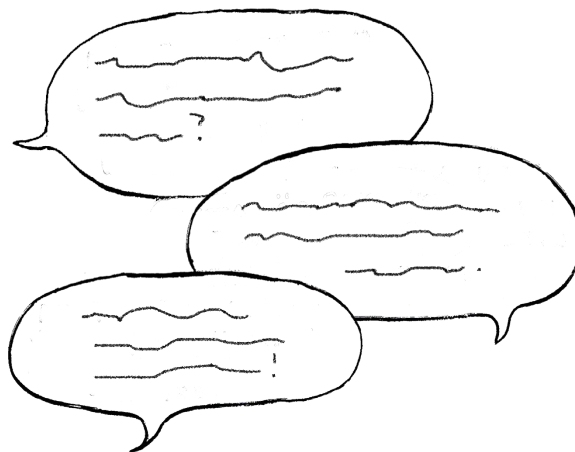
1. de anställda
2. arbetsgivarna
3. politikerna
4. någon annan.

Hur mycket borde vi jobba?

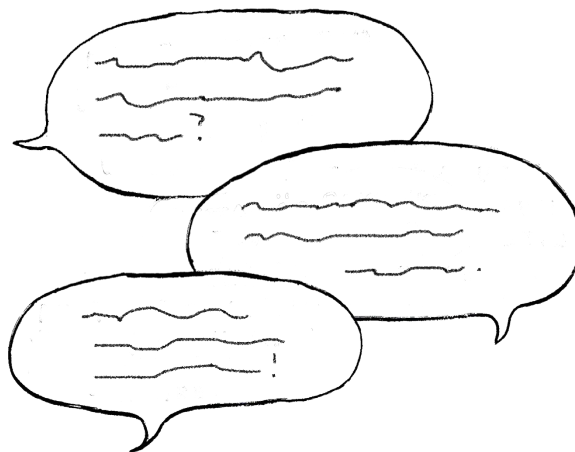
1. som nu
2. alla borde arbeta mindre
3. alla borde arbeta mer
4. något annat.

Vad är mest rättvist?

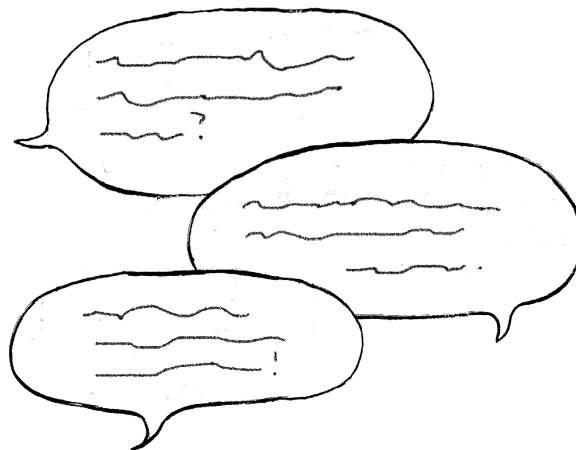
1. alla jobbar lika mycket
2. mer ledighet till dem som jobbar bäst
3. mer ledighet till dem med störst behov av ledighet
4. något annat.

Hur lång kommer en arbetsdag vara i framtiden?

1. sex timmar
2. åtta timmar
3. nio timmar
4. något annat.

Så kan ni jobba vidare

På arbetslivskoll.se hittar ni bland annat följande material. Alla material har en tillhörande lärarhandledning och flera finns även som ljudbok.

Arbetslivet – om arbetsmarknaden i Sverige och världen.

Filmerna Vanliga frågor om arbetslivet 1 och 2.

Serien A – Ö om arbetslivet.

Illustration av Sofia Lucas.
Ur materialet A – Ö om arbetslivet.